

Történelmi emlékhely

Kő Pál kiállítása Óbudán

MONDJUK SZOBROT szeretnénk állítani István királynak. Milyen vizuális elemekből épüljön? Rusztikus felületek, korhű viselet; aztán égre emelt kezek, kardok, deli hadfi, lobogó szakáll; aztán főurak környülállást, meg legyőzendő pogányság, barbár ítéletek.

A Kő Pál-féle *István király* nem ilyen. Eltökélt, mokány kis ember, az arcán nem átszellemlütség vagy villogó értelem, inkább elszánt és makacs. A szobrász megformálás hibátlan: semmi akadémista szórásalhasogatás, semmi művészies túlstilizálás. Pontosan adagolt emberformálás — realizmus, ha mindenáron kell valami stíluskategória. És hogy lássuk, történeti szobor ez, memento, a belső erejében biztos emberalak a kezében templomot tart. Mit templomot, az Egyházat.

A magyar történelem gyakorta téma Kő Pál számára. Ha ezt a szobrot tarthatnánk jellemző művének, kijelenthető lenne, kerül a történeti és szobrászati közhelyeket, változó, tisztuló múltképpünk alapján fogalmazódott programot fordít át plasztikába. És pályaképének ígéretében éppen erre számított a szakma és a közönség egyaránt.

FÉNYES ÍGÉRET volt Kő Pál a magyar művészet egén. Sokan és sokat vártak tőle, elképesztő formáláskészségétől, felelősségtudatától, emberi tartásától, mélyről hozott motívumkincsétől, fenntartás nélküli anyaghasználatától, a jelenre vonatkozó sajátos, fanyar érzékenységétől. Megfelelő életkorban volt ígéret, amikor egy nagytehetségű embernek először kell megmutatnia magát. És megfelelő kulturális pillanatban történt ez a megmutatkozás: az általa (is) vállalt „magyar út” lehetségesnek és időszerűnek látszott akkor, másfél évtizede. Egyszóval egészen különleges szellemi atmoszférába vette körül indulását is, aztán az 1975-ös kiállítását a Helikon Galériában, amikor meghökkentő, érett művekkel szerepelt.

Kő Pál most negyvenöt esztendő, főiskolai tanár, számos megbízást kapott már kisebb és nagyobb közösségektől, díjakat is — sikeres mester és művész, a szobrászattól és a szobrászatnak él, hivatásszerűen. Igazi művészpálya. Mostani tárlata pedig a Budapest Galéria Lajos utcai Kiállítóházában lelkiismeretes számvetés az elmúlt évtizeddel, a nagy megbízások előkészületeivel és kivitelezésével, a műhelymunkával.

Maga a kiállítás rendkívül látványos: nagyméretű színes, figurális szobrok a Kiállítóház három szintjén. A földszint minden egyes hangulatos, boltíves terme egy-egy motívum kibontása; a pince mint valami háborzongató nemzeti kriptá; az emelet pedig a dicsősége, a történeti témákban is, a művészpályán is: az egyes köztéri művek felállításának, átadásának felemelő pillanatait, hivalkodás nélküli fotódokumentáció. A képek közül nem egyen maga a művész is feltűnik: mintha törekedne saját formája és művei összehangzására — széles arcscontú, erős figura, konyha bajszzsal: van benne valami „ösmagyar”.

nyászkodók, mondja a szobrász. Múltunkban voltak vereségek, de talpra álltunk, s voltak keblefeszítő nagy pillanatok is. Igen. Talán volt valami jellegzetes, ázsiai fiziognómia is, amely azóta jellegtelenné keveredett ebben a huzatos Kárpát-medencében. Talán volt valamiféle jellegzetes, szimbólumteli anyag- és tárgyszerűség, amelyet már réges rége elfeledett kezünk rutinja.

A régi, korai Kő Pál-szobrok azzal biztattak, hogy a művész mind ezen túl valami sokkal-sokkal többet, mélyebbet tud, hogy ő a „tudók” keveséhez tartozik, kései, varázslatos idolállító. Számára természetes az a formálásmód, amely számunkra, bármilyen otthonos is, elfeledett.

A MOHÁCSI CSATAMEZŐN felállításra került szobrok annak idején kemény bírálatot kaptak: a történészek és a kritikusok egyaránt fenntartásaikat hangoztatták Kő Pál számszerijait, löfejeit és szélhárfaít látva. Az azóta elkészült történelmi szobrok azt látszanak igazolni, hogy az ellenkezés nem a meglepőnek, nem az újnak és merésznek szólt, hanem a szobrok kísérletlenségének: sem a formák nem voltak végiggondoltak vagy elementárisak, sem a történeti gondolatokhoz nem szervültek. Épp az hiányzott tehát belőlük, ami Kő Pál ígérete volt.

Mohács nem egyszeri vereség Kő Pál pályáján. Újabb és újabb munkák mutatják vívódásait. Túl sokat vállal talán: amit ő elképzelt, azt talán nem is lehet megvalósítani a műteremmagányban, határozott — és igenis: kívülről érkező — program nélkül. Így fokozatosan még az is fölmorzsolódhat, ami szobrászatának mindenben túlszolgált ereje volt: tökéletes, megbicsaklás nélküli formálásmódja.

Az utóbbi években készült műveken sok a meghökkentő, ijesztő

mellényülés. Korábban egy munkájára sem lehetett ráfogni, hogy utánérzés, most ilyen is van. Máskor a kifáradt egyházművészet vagy a kiirthatatlan akadémizmus olcsó fogásait kölcsönzi. És előfordul, hogy vehemensen poénkodó zsánerbeállításokat enged meg magának. Pedig nem igénytelenségről van szó. Kő Pál nagyon is etikus, Óbudán a látványos sikerek dokumentumai mellett kínlásairól és zsákutcáiról is tisztességgel számot ad.

MEGTALÁLT PÉLDÁUL egy motívumot: óriás madáron ülő emberalak. Tudja, mesék és mítoszok felé vezet fantáziánkat és műveltségünket ez a motívum. Megpróbálja tehát értelmesen aktualizálni. A madárra ráülteti többek között Bartókot is, Csontváryt is, hogy lássa, hogyan röppen velük távolra. De az a madár csak nem akar megemelkedni. Földhözragadt az egész kompozíció, siralmasan naturális: öltönyös urak struccversenye. Még az sem segít, ha mindezt síkra redukálja, a madarat kétlábú lóra cseréli, az utazót álomhölgyre, a színezéssel a szürrealizálás felé tolja és klasszicizáló oszlopra állítja, Csontváryt pedig csak az asszociációk síkján, a címben emlegeti. Kő Pál biztosan tudja, hogy a kezében van a jó motívum, de a mű nem és nem akar összeállni.

Ritka pillanatait is vannak ennek a kiállításnak. Az 1974-es datálású *Melocco-portré* megdöbbentő erejű és merész plasztikájú személyes vallomás. A Hungária Szállónak készített cégerei szédítően ötletteliek, formai blaszfémiaikkal, zafos fantáziával, elszabadult formakezeléssel. Ilyenkor tudjuk meg, mit tud igazán. Ezeket a szobrokat nézve, némi tiszteletlenséggel, azt is mondhatnánk: Kő Pál csak egy kéz, de kicsoda kéz.

Bán András

gyar'.

A szobrokban is ugyanez a kiállítás: Kő Pál nem használ finom szakmai utalásokat és nem ereget lila intellektuális ködöket. Néhány más vázlaton és művön kívül ez itt egy, következetesen épített nemzeti Pantheon, önvizsgálattal és öntudattal, kritikusan és büszkeséggel.

ÜSSÜK FÖL Kő Pál történelemkönyvét. Itt van mindjárt a *Történelemkönyv* című munka, veretes gótikus kötésű kódex ez a faplasztika, oldalain 1848, 1919 és 1945 történelmi toposzai (vagy kevésbé finomkodva: közhelyei). Hogy ezeket a közkeletű motívumokat nem akarta vagy nem tudta átformálni a szobrász, az bizonyos jelentőségteli. Egyik lehetséges olvasat: vigyázzunk, a minket közelről érintő sorsszakaszokat közhelyesen, közhelyeken át látjuk. A másik: magának Kő Pálnak nincs köze, nincs friss meglátása erről a periódusról. S mivel nem is talált megfelelő szellemi programot, mondta azt, ami automatikusan az eszébe ötlött.

Lépünk tovább e Pantheonban a távolabbi múlt felé. István, aztán Gellért püspök, III. Béla, Károly Róbert, Hunyadi János, vagy a múltkereső Kőrösi Csoma Sándor. Méret, anyag, beállítás változatos: portré, jelenet; kő, bronz, fa — témától és megbízástól függően. Történelmi köntös, mértékletes archaizálás és jóízű anakronizmusok. Nézzük azonban eleink szemébe, és próbáljuk kiolvasni, mi lehet Kő Pál véleménye, interpretációja tradícionkról, nemzeti sorsunkról, miféle történelem formálódik a kezében, s általa, köztérre állított művei révén sok-sok szemlélő tudatában!

Nagyjaink között voltak büszke, eltökélt, sorsformáló hősök, és voltak hataloméhesek, meghu-